

LIETUVOS MIGRACIJOS POLITIKOS KRYPTIŲ ĮGYVENDINIMO IR MIGRACIJOS PROCESŲ STEBĖSENOS 2021 M. ATASKAITA

Vadovaudamosi Lietuvos migracijos politikos gairėmis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. sausio 22 d. nutarimu Nr. 79 „Dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo“, (toliau – Gairės) ministerijos ir kitos atsakingos institucijos bei įstaigos pagal kompetenciją pateikė Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijai (toliau – VRM) informaciją apie 2021 m. vykdytas priemones ir atliktus darbus įgyvendinant Gairėse numatytas migracijos politikos kryptis¹.

VRM išanalizavo Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – SADM), Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijos, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos (toliau – URM), Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, Lietuvos statistikos departamento, Užimtumo tarnybos prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Užimtumo tarnyba), Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Valstybinė darbo inspekcija), Migracijos departamento prie VRM (toliau – Migracijos departamentas), Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie VRM (toliau – VSAT), Informatikos ir ryšių departamento prie VRM, Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuro pateiktą informaciją ir teikia apibendrintą informaciją, išvadas ir pasiūlymus, informaciją apie atsakingų institucijų vykdytas priemones, įgyvendinant Gairėse numatytas migracijos politikos kryptis (1 priedas), taip pat informaciją apie esminius migracijos politikos pokyčius 2021 m. (2 priedas).

Išankstiniais Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2022 m. pradžioje **nuolatinių gyventojų skaičius Lietuvoje sumažėjo 0,03 proc.**, arba 700 gyventojų: 2022 m. pradžioje gyveno 2 795 000 asmenų (2021 m. – 2 795 700).

Dėl natūralios gyventojų kaitos (gimusių ir mirusių asmenų skaičiaus skirtumo) gyventojų skaičius sumažėjo 23 300, o dėl neto tarptautinės migracijos (imigrantų ir emigrantų skaičiaus skirtumo) padidėjo 19 653. Neto tarptautinė migracija 2001 m. buvo teigiama – 7,5 tūkst. daugiau žmonių atvyko į Lietuvą, nei iš jos išvyko, tačiau dėl gerokai didesnės neigiamos natūralios kaitos to neužteko, kad gyventojų skaičius nesumažėtų.

Jau kelerius metus iš eilės nuolat **daugėja Lietuvoje gyvenančių užsieniečių**, pavyzdžiui, 2018 m. gyveno 58 022, 2021 m. – 100 187 užsieniečiai. Iš visų Lietuvoje gyvenančių užsieniečių tik 9 308 – Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybių narių piliečiai (Latvijos Respublikos – 1 363, Lenkijos Respublikos – 903, Vokietijos – 1 085). Tarp kitų Europos valstybių piliečių, gyvenančių Lietuvoje, vyrauja Ukrainos – 31 757, Baltarusijos Respublikos – 31 026, Rusijos Federacijos – 13 303 piliečiai.

Lietuvoje taip pat gyvena: 8 445 Azijos valstybių piliečiai, 1 319 Afrikos valstybių piliečių, 885 Šiaurės Amerikos valstybių piliečiai, 338 Centrinės ir Pietų Amerikos valstybių piliečiai, 76 Australijos ir Okeanijos valstybių piliečiai. Dėl aktyvių institucijų veiksmų, kuriais įgyvendinami tarptautiniai įsipareigojimai, nuolat mažėja Lietuvoje gyvenančių asmenų be pilietybės skaičius (palyginti: 2018 m. – 3 074, 2021 m. – 2 499).

---

¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 166 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. sausio 22 d. nutarimo Nr. 79 „Dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo“ pakeitimo“ Gairės buvo išdėstytos nauja redakcija; informaciją atsakingos institucijos pateikė pagal Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2020 m. rugpjūčio 17 d. įsakymu 1V-797 „Dėl Migracijos procesų stebėsenos kriterijų sąrašo patvirtinimo“ patvirtintus kriterijus.

1. Emigracijos ir grįžtamosios migracijos sritis

I emigracijos mažinimą, grįžtamosios migracijos skatinimą ir ryšių su išvykusiais asmenimis palaikymą orientuotos 2021 m. priemonės:

- ✓ įgyvendinamos Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018–2030 m. strategijos 2020–2022 metų tarpinstitucinio veiklos plano priemonės;
- ✓ įgyvendinamos „Globalios Lietuvos“ – užsienio lietuvių įsitraukimo į valstybės gyvenimą kūrimo 2012–2021 metų programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano priemonės;
- ✓ patvirtintos Lietuvos diasporos politikos strateginės gairės „Globali Lietuva“ 2022–2030 m.;
- ✓ įgyvendinamas Lietuvos piliečių, lietuvių kilmės asmenų ir jų šeimos narių, gyvenančių humanitarinės krizės ištiktose šalyse, atsidūrusių ekstremaliose situacijose ir karinio konflikto apimtose teritorijose, perkėlimo į Lietuvą ir paramos jų integracijai modelis (tėstas asmenų perkėlimo iš Venesuelos Bolivarо Respublikos į Lietuvos Respubliką procesas);
- ✓ sukurtas užsienio lietuvių jaunimo stažuočių Lietuvos įmonėse rėmimo modelis, įgyvendinamos bendradarbiavimo su užsienio lietuvių profesionalais paslaugos;
- ✓ plėtojama Migracijos informacijos centro (toliau – MIC), skirto teikti informaciją ir konsultacinę pagalbą visais su grįžimu į Lietuvą ir gyvenimu Lietuvoje susijusiais klausimais, veikla;
- ✓ įgyvendinamos užsienio lietuvių lituanistinio švietimo rėmimo ir skatinimo programos, teikiama valstybės parama lituanistinėms studijoms ar lietuvių kalbos ir kultūros kursams Lietuvos aukštosiose mokyklose, tęsiamos formaliojo ir neformaliojo ugdymo įstaigų užsienyje lituanistinio švietimo veiklos;
- ✓ paremti lituanistinį švietimą vykdančys pedagogai, vykdytas mokytojų kvalifikacijos tobulinimas, paremtos vaikų vasaros stovyklos ir vaikų edukacinė-kultūrinė veikla Lietuvoje ir užsienyje, skirta parama užsienio lietuvių neformaliojo lituanistinio švietimo projektams;
- ✓ vykdytas Užimtumo tarnybos grįžtamosios migracijos skatinimo projektas „Gal į Lietuvą?“, skirtas emigravusiems šalies gyventojams, svarstantiems sugrįžti dirbti ir gyventi Lietuvoje, skleisti informaciją užsienyje gyvenantiems lietuviams apie Lietuvos darbo rinką, darbdavius ir jų lūkesčius.

2021 m. buvo nuosekliai įgyvendinamos įvairių programų priemonės, kuriomis siekiama užtikrinti ryšius su užsienio lietuviais ekonominėje, švietimo, kultūros ir kitose srityse, skatinant grįžti ir mažinant išvykimo paskatas. Įgyvendinamomis „Globalios Lietuvos“ programos priemonėmis siekiama stiprinti diasporos įsitraukimą į pokyčių Lietuvoje kūrimą ir jų ryšių su savo valstybe išlaikymą, MIC veikla siekiama svarbiausio tikslo – teikti aktualią, visapusę ir tikslią informaciją, padedančią lengviau apsispęsti ketinantiems atvykti ar grįžti ir gyventi Lietuvoje. Per 2021 m. MIC interneto svetainę aplankė 943 931 lankytojas (2020 m. – 736 603 lankytojai). 2021 m. interneto svetainė buvo peržiūrėta 1 842 459 kartus. 2021 m. MIC suteikė 11 929 konsultacijas, daugiausia užklausų buvo suteikta Lietuvos Respublikos piliečiams ir lietuvių kilmės asmenims iš Jungtinės

Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės (toliau – Jungtinė Karalystė), Norvegijos Karalystės, Vokietijos Federacinės Respublikos, Airijos Respublikos, taip pat besikreipiantiems užsieniečiams iš Baltarusijos Respublikos, Ukrainos, Rusijos Federacijos.

Nors nuo 2017 m. iš Lietuvos emigravusių nuolatinų gyventojų skaičius kasmet mažėjo, 2021 m. emigravusių asmenų skaičius vėl pradėjo didėti – iš Lietuvos emigravo 25 205 nuolatiniai Lietuvos Respublikos gyventojai (2020 m. – 23 103). Kartu padidėjo ir iš Lietuvos emigravusių Lietuvos Respublikos piliečių skaičius – 18 826 (2020 m. – 15 328). Lietuvoje vis dar sudėtinga skurdo, socialinės atskirties ir pajamų nelygybės, nedarbo situacija – dėl šių priežasčių didėja visuomenės susipriešinimas, mažėja socialinio teisingumo jausmas, o kartu didėja postūmis emigruoti.

Pažymėtina, kad nuo 2018 m. kasmet auga į Lietuvą grįžtančių gyventi Lietuvos Respublikos piliečių skaičius: 2021 m. į Lietuvą grįžo gyventi 23 712 Lietuvos Respublikos piliečių, t. y. 2 908 piliečiais, arba 14 proc. daugiau, nei 2020 m. (2020 m. – 20 804, 2019 m. – 20 412, 2018 m. – 16 592). Kaip ir 2020 m. daugiausia Lietuvos Respublikos piliečių grįžo iš Jungtinės Karalystės (11 944, t. y. 50,4 proc. visų grįžusių Lietuvos Respublikos piliečių (2020 m. – 9 630). Suaktyvėjusiam reemigracijos procesui galimai turėjo įtakos Jungtinės Karalystės išstojimas iš ES Praeitais metais įtakos grįžtamosios migracijos procesams galėjo turėti ir vis besitęsianti COVID-19 pandemija, kuri galėjo paskatinti apsispręsti jau svarsčiusius grįžti į Lietuvą (darbo netekimas, nežinomybės ar nesaugumo jausmas užsienio šalyje ir pan.).

Įvertinus MIC teiktų konsultacijų pobūdį, pažymėtina, kad interesantai daugiausiai domėjosi temomis, susijusiomis su socialinėmis garantijomis, dokumentų išdavimu, grįžimo ir gyvenimo Lietuvoje, sveikatos, Lietuvos Respublikos pilietybės ir kitais klausimais. Dar 2020 m. pabaigoje Užimtumo tarnybos atliktas tyrimas parodė, kad net 40,5 proc. emigravusių šalies gyventojų svarsto apie grįžimą gyventi į Lietuvą, o jų svarstymus sugrįžti į Lietuvą visų pirma lemia noras dirbti patinkantį ir gerai apmokamą darbą. Vis dėlto emigravusiems Lietuvos gyventojams kelia abejonių informacijos trūkumas apie situaciją Lietuvos darbo rinkoje, įsidarbinimo galimybes, todėl labai aktualus įgyvendinamas projektas „Gal į Lietuvą?“ – organizuojami renginiai, diskusijos, karjeros mugės, kuriuose emigravusiems Lietuvos gyventojams teikiama informacija apie šiuo metu Lietuvos darbo rinkoje esančias laisvas darbo vietas, persikvalifikavimo galimybes, teikiamas socialines garantijas, gyvenimo bei darbo sąlygas Lietuvoje.

Lietuvos aukštosiose mokyklose studijuojantiems užsienio lietuviams yra skiriama parama studijoms, grįžusių ar atvykusių gyventi Lietuvos Respublikos piliečių ir lietuvių kilmės asmenų šeimų vaikai mokosi Lietuvos švietimo įstaigose, tačiau pabrėžtina, kad, siekiant padėti užsienio lietuviams, planuojantiems grįžti į Lietuvą, sėkmingai integruotis į Lietuvos mokyklas, ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas lietuvių kalbos ir kitų lituanistinių dalykų mokymui. Be to, lituanistinis švietimas yra vienas svarbiausių įrankių padedant išlaikyti lietuvių kalbos, istorijos, kultūros, tautosakos žinias ir kitas lietuviškumo apraškas ir užsienyje gyvenančioms lietuvių bendruomenėms.

Siekiant išlaikyti kuo glaudesnę ryšį su lietuvių bendruomenėmis, tikslinga skatinti jų aktyvumą Lietuvos politiniame ir kultūriniame gyvenime, įtraukti diasporą kuriant Lietuvos gerovę ir grįžtamąją migraciją.

Emigraciją skatinantiems veiksniams silpninti ir ryšiams su užsienio lietuviais stiprinti rekomenduotina:

- ✓ Prioritetinį dėmesį skirti priemonėms, prisidedančioms prie Lietuvoje gyvenančių piliečių išlaikymo ir grįžusiųjų reintegracijos palengvinimo – pagalbos susirandant darbą,

integruojantis į darbo rinką, keliant / keičiant kvalifikaciją, pagalbos grįžusiems vaikams integruojantis darželiuose, mokyklose, kokybiškų sveikatos priežiūros paslaugų užtikrinimo.

✓ Skatinti užsienyje gyvenančius išlaikyti lietuviybę, palaikant lietuviškų mokyklų veiklą, plečiant mokymosi nuotoliniu būdu Lietuvoje galimybes, sukurti ir įdiegti mechanizmą lituanistiniam švietimui skatinti ir remti.

✓ Įgyvendinti bendradarbiavimo su užsienio lietuvių profesionalais paslaugas, siekti pritraukti diasporos jaunimo talentus, įgyvendinti užsienio lietuvių jaunimo stažuočių Lietuvos įmonėse rėmimo modelį.

✓ Įgyvendinti pajamų nelygybės mažinimo, socialinių paslaugų prieinamumo, efektyvios darbo rinkos, užimtumo skatinimo, šeimos politikos stiprinimo, konsulinių funkcijų prieinamumo, paslaugų nuotoliniu būdu teikimo ir kitas priemones, prisidedančias prie emigracijos mažinimo ir grįžtamosios migracijos skatinimo.

✓ Plėsti užsienyje gyvenančių ir grįžtančių lietuvių informavimą ir konsultavimą aktualiais gyvenimo Lietuvoje klausimais, skirti didelį dėmesį komunikacijai, siekiant kuo daugiau informuoti užsienyje gyvenančius lietuvius apie realią situaciją Lietuvos darbo rinkoje ir visuomenėje.

✓ Užtikrinti efektyvų pasirengimą 2024 m. referendumui dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 12 straipsnio pakeitimo, į parengiamąją veiklą įtraukiant ir Lietuvos diasporą, organizuoti plačias diskusijas dėl referendumo svarbos Lietuvoje ir užsienyje.

2. Imigracijos sritis

2021 m. imigracijos srityje reikšmingiausios buvo šios priemonės:

✓ Užsieniečiams, studijuojantiems magistratūroje ir doktorantūroje, leista dirbti Lietuvos Respublikoje, netaikant 20 valandų per savaitę darbo laiko apribojimo.

✓ Užsieniečiams, pateikusiems prašymą išduoti leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje (toliau – leidimas laikinai gyventi) kaip ketinantiems dirbti aukštos profesinės kvalifikacijos reikalaujantį darbą (mėlynoji kortelė), leista pradėti dirbti aukštos profesinės kvalifikacijos darbą nuo prašymo išduoti leidimą laikinai gyventi šiuo pagrindu pateikimo.

✓ Pratęstas nacionalinių vizų išdavimo tvarkos Australijos, **Baltarusijos Respublikos**, Japonijos, Jungtinės Karalystės, Jungtinių Amerikos Valstijų, Kanados, Naujosios Zelandijos ir Pietų Korėjos piliečiams supaprastinimas.

✓ Pradėta taikyti kvota užsieniečiams, kurie atvyksta į Lietuvos Respubliką dirbti pagal profesiją, įtrauktą į Profesijų, kurių darbuotojų trūksta Lietuvos Respublikoje, sąrašą pagal ekonominės veiklos rūšis.

Imigracijos procesas Lietuvos ekonominiame gyvenime yra labai svarbus, į Lietuvą dirbti atvykstantys užsieniečiai padeda spręsti trūkstamos darbo jėgos problemas. Atsižvelgiant į Lietuvos demografinę situaciją, imigracijos priemonės ir toliau turi būti pasitelkiamos, siekiant užtikrinti tolygų ekonomikos augimą, **tačiau kartu būtina užtikrinti efektyvų imigracijos procesų stebėsenos ir kontrolės mechanizmą, užkertant kelią piktnaudžiavimui imigracijos sistema.**

COVID-19 sukelta pandemija sudarė papildomų iššūkių migruojantiems asmenims, tai atspindi ir 2021 m. į Lietuvą imigravusių užsieniečių skaičius – palyginti su 2020 m., imigruojančių į Lietuvą užsieniečių sumažėjo 5,1 proc., 2021 m. į Lietuvą imigravo 21 146 užsieniečiai. Daugiausia užsieniečių 2021 m. į Lietuvą imigravo iš Baltarusijos Respublikos – 8 288 (2020 m. – 7 279), Ukrainos – 6 310 (2020 m. – 9 309) ir Rusijos Federacijos – 1 756 (2020 m. – 996). Nors Baltarusijos

Respublikos piliečiams dar 2020 m. buvo sudaryta galimybė nacionalinę vizą gauti supaprastinta tvarka, tačiau dėl COVID-19 sukeltos pandemijos įvesti ribojimai bei kaimyninių valstybių konkurencija lėmė tai, kad į Lietuvos Respubliką atvykstančių Baltarusijos Respublikos piliečių skaičius labai nepadidėjo. Kartu pažymėtina, kad 2020 m. prasidėję verslo perkėlimo iš Baltarusijos Respublikos procesai lėmė ženklų išduotų leidimų laikinai gyventi užsieniečiams, ketinantiems dirbti aukštos profesinės kvalifikacijos reikalaujantį darbą, skaičiaus augimą. Palyginti su 2020 m., išduotų leidimų laikinai gyventi šiuo pagrindu skaičius išaugo 288,8 proc. – 2021 m. buvo išduoti 1 427 leidimai laikinai gyventi užsieniečiams, ketinantiems dirbti aukštos profesinės kvalifikacijos reikalaujantį darbą.

Nors bendras į Lietuvą imigravusių užsieniečių skaičius ir sumažėjo, tačiau leidimų laikinai gyventi 2021 m. buvo išduota 27,8 proc. daugiau nei 2020 m. Daugumą išduotų leidimų laikinai gyventi sudarė leidimai laikinai gyventi užsieniečiams, **ketinantiems dirbti Lietuvos Respublikoje**. Darbo imigracija labiausiai naudojasi įmonės, kurių veikloje nereikia aukštos profesinės kvalifikacijos, todėl **būtina stebėti padėtį atitinkamose ūkio šakose, kad Lietuvos Respublikos piliečiai nebūtų išstumti iš darbo rinkos pigesnės darbo jėgos, įvežamos iš trečiųjų šalių.**

Nuo 2021 m. sausio 1 d. pradėta taikyti kvota užsieniečiams, kurie atvyksta į Lietuvos Respubliką dirbti pagal profesiją, įtrauktą į profesijų, kurių darbuotojų trūksta Lietuvos Respublikoje, sąrašą pagal ekonominės veiklos rūšis, ji buvo išnaudota tik paslaugų sektoriuje. **Buvo pastebėta, kad kvota praktikoje reiškia ne užsieniečio įdarbinimą, o supaprastintą jo atvykimo į ES procedūrą, nes atvykę užsieniečiai nebūtinai įsidarbina Lietuvos Respublikoje.** Kvotos išnaudojimas lėmė tai, kad smarkiai išaugo Užimtumo tarnybos išduotų leidimų dirbti Lietuvos Respublikoje ir priimtų sprendimų dėl užsieniečių darbo atitikties Lietuvos Respublikos darbo rinkos poreikiams skaičius (sprendimų dėl užsieniečio darbo atitikties Lietuvos Respublikos darbo rinkos poreikiams, palyginti su 2020 m., buvo priimta 344 proc. daugiau (2021 m.– 11 373, 2020 m. – 3 307), leidimų dirbti užsieniečiams Lietuvos Respublikoje, palyginti su 2020 m., buvo išduota 493 proc. daugiau (2021 m.– 19 620, 2020 m.– 3 980)).

Darbo imigracija daugiausiai susitelkusi keliose ūkio šakose – dauguma darbuotojų iš trečiųjų šalių įdarbinami paslaugų, pramonės ir statybos sektoriuose. Pažymėtina, Lietuvoje daugėjant dirbančių užsieniečių, **didėja užsieniečių išnaudojimo ir prekybos žmonėmis rizika.**

Praktikoje vis dar nustatoma piktnaudžiavimo atvejų, kai užsieniečiai, kurie siekia gauti leidimus laikinai gyventi ar nacionalines vizas, tik formaliai atitinka teisės aktuose nustatytus leidimo laikinai gyventi išdavimo ar pakeitimo, nacionalinės vizos išdavimo pagrindus, **todėl būtina ir toliau stiprinti užsieniečių teisėto buvimo ir darbo Lietuvos Respublikoje kontrolę ir šalinti piktnaudžiavimo galimybes.**

Dėl didėjančio atvykstančiųjų skaičiaus atitinkamai auga imigracinių procedūrų apkrova, todėl, siekiant spartinti šias procedūras, **būtina plėtoti informacines sistemas ir užtikrinti jų tarpusavio sąveikumą.** Informacinės sistemos taip pat turėtų būti tobulinamos, sudarant galimybes rinkti visus reikiamus duomenis tam, kad visi imigracijos politiką formuojantys sprendimai galėtų būti pagrįsti įrodymais.

Rekomendacijos dėl imigracijos:

- ✓ Užtikrinti valstybės ir darbo rinkos poreikius atitinkančią imigracijos politiką.
- ✓ Siekiant paprastinti užsieniečiams, ketinantiems dirbti aukštos profesinės kvalifikacijos reikalaujantį darbą, leidimų laikinai gyventi išdavimą, į nacionalinę teisę perkelti naujos redakcijos ES Mėlynosios kortelės direktyvą.

- ✓ Stiprinti užsieniečių teisėto buvimo ir darbo Lietuvos Respublikoje kontrolę, stebėti ir laiku pašalinti galimybes piknaudžiauti imigracijos procedūromis.
- ✓ Tobulinti informacines sistemas ir užtikrinti jų tarpusavio sąveikumą, gerinti statistinės informacijos pateikimo įvairiais aspektais galimybes.

3. Prieglobsčio (tarptautinės apsaugos) sritis

2021 m. prieglobsčio srityje reikšmingiausios buvo šios vykdytos priemonės:

- ✓ prieglobsčio prašytojų srautų, kurie buvo hibridinės atakos pasekmė, valdymas, mobiliųjų komandų sudarymas;
- ✓ priėmimo pajėgumų didinimas, naujų registracijos ir priėmimo centrų atidarymas;
- ✓ bendradarbiavimas su ES agentūromis ir tarptautinėmis institucijomis suvaldant srautus;
- ✓ teisinio reguliavimo pokyčiai prisitaikant prie paskelbtos ekstremalios situacijos (3 Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ (toliau – UTPĮ) pakeitimai);
- ✓ solidarumo priemonių įgyvendinimas, perkeltant iš kitų šalių asmenis, kuriems reikia prieglobsčio;
- ✓ su Lietuvos kariuomene bendradarbiavusių asmenų ir jų šeimų narių evakavimas, reaguojant į krizę Afganistane;
- ✓ atstovavimas nacionaliniams interesams svarstant Bendros Europos prieglobsčio sistemos teisės aktų projektus;
- ✓ organizuotos iniciatyvos ES lygmeniu, reaguojant į Baltarusijos Respublikos hibridinę ataką;
- ✓ pakeista užsieniečių registracijos pažymėjimų forma (į plastikinę kortelę);
- ✓ optimizuoti migracijos procesai, diegiant skaitmenizavimą (per MIGRIS);
- ✓ laikinai įsteigtos papildomos pareigybės darbu su prieglobsčio prašytojais;
- ✓ ES finansuojamų projektinių veiklų įgyvendinimas gerinant priėmimo sąlygas ir paslaugų teikimą, tobulinant duomenų ir analizės sistemas;
- ✓ organizuoti prieglobsčio srities darbuotojų mokymai.

2021 m. **Lietuva susidūrė su nauja agresijos forma**, vykdoma nedemokratinio Baltarusijos Respublikos režimo, **pasireiškusia organizuotu migrantų gabenimu**. Patyrus šią hibridinę ataką teko adaptuoti prieglobsčio prašytojų priėmimo sistemą ir skubiai keisti teisinį reglamentavimą siekiant suvaldyti didelius nelegalios migracijos ir prieglobsčio prašytojų srautus. Pažymėtina, kad 2021 m., **palyginti su 2020 metų statistika, prieglobsčio prašytojų srautas padidėjo** 1226,8 proc. (2021 m.– 4 259, 2020 m.– 321), o priimtų Migracijos departamento sprendimų dėl prašymų suteikti prieglobstį skaičius padidėjo 510,6 proc. (2021 m.– 3 786, 2020 m.– 620). Darbu su migrantais ir prieglobsčio prašytojais buvo sukurta mobiliųjų komandų, į kurių sudėtį įėjo skirtingų institucijų darbuotojai (Migracijos departamento, VSAT, URM, SADM, Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos darbuotojai), taip pat pasitelkta ES Prieglobsčio agentūra, o Migracijos departamente darbu su prieglobsčio prašytojais laikinai įsteigtos 56 pareigybės. Ilgainiui gerintos priėmimo sąlygos, statant modulinius namelius centruose ir skiriant apgyvendinimo patalpas prieglobsčio prašytojams: **įsteigti du nauji užsieniečių registracijos centrai** (toliau – URC): Medininkų ir Kybartų, atidarytas naujas pabėgėlių priėmimo centras Vilniuje. Rukloje esančiame **Pabėgėlių priėmimo centre buvo išplėsti apgyvendinimo pajėgumai**.

Dėl didelio atvykusių užsieniečių skaičiaus organizuojant apgyvendinimą, priėmimo ir materialinių sąlygų užtikrinimą, teisinių ir vertimo paslaugų teikimą iškilo nemažai problemų, į kurias dėmesį atkreipė Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaiga, Seimo Žmogaus teisių komitetas ir atskiri Seimo nariai bei įvairios nevyriausybinės ir tarptautinės organizacijos. Daugiausia išsakyta pastabų dėl būtinumo gerinti priėmimo sąlygas, išskirta didžiausia problema – prieglobsčio prašytojams apgyvendinti nepakanka infrastruktūros, URC trūksta laisvalaikio erdvės ir trūksta apgyvendinimo vietų pagal nustatytus standartus. Taip pat atkreiptas dėmesys į paslaugų teikimo problemas (teisinių ir vertimo paslaugų prieinamumas, tinkamo informavimo poreikis, dirbančių specialistų kompetencija ir motyvacija). 2021 m. migrantų srautai viršijo Lietuvos priėmimo pajėgumus ir pasirengimą (tiek infrastruktūros, tiek ir žmogiškųjų išteklių) ir atskleidė tam tikrus priėmimo sistemos trūkumus. Nors ir pavyko mobilizuoti reikiamus išteklius ir užtikrinti minimalius priėmimo standartus, buvo **būtina įdiegti lankstų, galintį reaguoti į staigius pokyčius priėmimo mechanizmą**. Įsteigtuose apgyvendinimo centruose išlieka poreikis papildomai infrastruktūros plėtrai, užtikrinant užimtumą, laisvalaikio organizavimą ir bendrų gyvenimo sąlygų gerinimą.

Pagal UTPI 71 straipsnio 1 dalies 10 punktą, prieglobsčio prašytojas Lietuvos Respublikoje turi teisę dirbti, jeigu per 6 mėnesius nuo prašymo suteikti prieglobstį pateikimo dienos Migracijos departamentas nepriėmė sprendimo dėl prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo ne dėl prieglobsčio prašytojo kaltės. Tačiau prieglobsčio prašytojai dažniausiai kalba tik gimtąja kalba, nemoka lietuvių ir kitų kalbų, kuriomis galėtų laisvai bendrauti, o tai riboja jų įsidarbinimo galimybes.

Reikalingos vertėjo paslaugos įdarbinimo metu pasirašant dokumentus (darbo sutartis, darbo tvarkos taisykles ir kt.), o **įdarbinus iškyla poreikis lietuvių kalbos mokymui** darbo vietose (kad asmuo galėtų suprasti instrukcijas, darbo procesą, dokumentaciją). Taip pat vertėjai reikalingi sprendžiant ginčus, kilusius dėl darbo santykių, ir įvairius dalykinius klausimus. Kalbinių įgūdžių stoka, stereotipai dėl lyties ir etniškumo, išsilavinimo ir (ar) kvalifikacijos neturėjimas, nepaklausios specialybės, užsienyje įgytų diplomų ir kvalifikacijų nepripažinimas Lietuvoje yra svarbiausios prieglobsčio prašytojų įsidarbinimo kliūtys. Rekomenduotina organizuoti darbdaviams mokymus dėl darbuotojų diskriminacijos, teikti vertimo pagalbą ir užtikrinti, kad **įsidarbinę prieglobsčio prašytojai** turėtų galimybę mokytis lietuvių kalbos.

2021 m. Lietuva nuosekliai **įgyvendino solidarumo su kitomis valstybėmis priemones ir perkėlė 33 asmenis**: 12 – iš Italijos, 2 – iš Graikijos, 2 – iš Maltos, 17 – iš Etiopijos. 2021 m. rugpjūčio mėnesį dėl talibų perimtos Afganistano kontrolės Lietuva iš Afganistano evakavo asmenis, kuriems kilo grėsmė dėl jų ankstesnio bendradarbiavimo su Lietuvos kariuomene, ir jų šeimos narius (iš viso 179 asmenis). Iš Afganistano evakuotiems asmenims buvo suteiktas prieglobstis Lietuvoje. Perkelti užsieniečius, kuriems reikia prieglobsčio, į Lietuvą, buvo numatyta perkelti iki 30 su NATO bendradarbiavusių afganistaniečių ir jų šeimos narių iš Lenkijoje arba Kosove esančių karinių bazių, tačiau, neatsiradus norinčių vykti į Lietuvą, šis procesas buvo nukeltas į 2022 m. Pažymėtina, kad **tešiant perkėlimų veiksmus būtina sureguliuoti teisinį pagrindą**, nes Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. birželio 22 d. nutarimo Nr. 628 „Dėl užsieniečių perkėlimo į Lietuvos Respublikos teritoriją“ nuostatos galioja tik iki 2021 m. pabaigos.

ES Tarybos darbo grupėse svarstant teisės aktų, sudarančių **Migracijos ir prieglobsčio pakto paketą**, projektus buvo atstovaujamos užbrėžtos Lietuvos pozicijos, siekiant, kad pasiūlymų tam tikri elementai nesudarytų papildomos naštos Lietuvos prieglobsčio sistemai, neturėtų poveikio nelegalios migracijos traukos faktoriaus didėjimui bei neskatintų antrinio judėjimo. Šalia svarstomų teisės aktų Lietuva taip pat ėmėsi iniciatyvos dėl galimybės taikant Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 78 straipsnio 3 dalį nukrypti nuo nustatyto ES teisinio reguliavimo sprendžiant iššūkius, susijusius su migrantų instrumentalizavimu. Europos Komisija 2021 m. gruodžio 1 d. pateikė **pasiūlymą dėl**

Tarybos sprendimo dėl laikinųjų priemonių, kurias Latvija, Lietuva ir Lenkija gali taikyti susidarius nepaprastajai padėčiai. Be to, reaguodama į Europos Vadovų tarybos kvietimą atlikti reikalingus pakeitimus ES teisinėje sistemoje ir numatyti konkrečias priemones, kad būtų užtikrintas tinkamas atsakas į migrantų instrumentalizavimo atvejus 2021 m. gruodžio 14 d. Europos Komisija pateikė pasiūlymą dėl reglamento kovai su naudojimusi migrantais kaip įrankiais reiškiniu migracijos ir prieglobsčio srityje. Siekiant turėti efektyvų teisinį reguliavimą ES lygiu, reaguojant į migrantų instrumentalizavimą, būtina užtikrinti bendrą ES valstybių narių požiūrį į egzistuojančias grėsmes ir **užtikrinti efektyvaus užkardomojo mechanizmo sukūrimą.**

2021 m. Baltarusijos Respublikoje tebesitęsiant politiniam persekiojimui **daugėjo iš šios šalies atvykstančių prieglobsčio prašytojų** (2020 m. – 81, 2021 m. – 260). Nuo 2020 m. rugsėjo pabaigos Baltarusijos Respublikos piliečiams sudarius palankesnes atvykimo ir teisėto buvimo Lietuvos Respublikoje sąlygas, vis dar liko neišspręstų klausimų sveikatos apsaugos ir socialinių garantijų užtikrinimo srityse asmenims, nesiprašantiems prieglobsčio ir negalintiems grįžti į Baltarusijos Respubliką.

Rekomendacijos dėl prieglobsčio:

- ✓ Įdiegti lanksčią ir efektyvią priėmimo ir apgyvendinimo sistemą.
- ✓ Gerinti materialines prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygas.
- ✓ Teikti integracinę paramą įsidarbinusiems prieglobsčio prašytojams, organizuoti mokymus darbdaviams.
- ✓ Sureguliuoti teisinį pagrindą solidarumo, vykdant perkėlimus, tęstinumui įgyvendinti.
- ✓ Siekti užtikrinti efektyvias kovos su migrantų instrumentalizavimu priemones ES mastu;
- ✓ Aktyviai dalyvauti kuriant Bendrą Europos prieglobsčio sistemą atstovaujant patvirtintoms Lietuvos pozicijoms.
- ✓ Sureguliuoti socialinių ir sveikatos paslaugų užtikrinimą užsieniečiams, negalintiems grįžti į kilmės šalį dėl grėsmės nukentėti nuo nedemokratinio režimo.

4. Užsieniečių integracijos sritis

2021 m. integracijos srityje reikšmingiausios buvo šios vykdytos priemonės:

- ✓ Pratęstas Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018–2021 metų veiksmų plano priemonių įgyvendinimas.
- ✓ Pradėta įgyvendinti lankstesnė, individualiu integracijos planu paremta valstybės paramos prieglobsčio gavėjams teikimo sistema.
- ✓ Vykdytos projektinės veiklos (finansuojamos iš ES Pabėgėlių, migracijos ir integracijos fondo (toliau – PMIF)) tobulinant kalbos mokymo metodiką, gerinant trečiųjų šalių piliečių įgūdžius ir kompetencijas; stiprinant trečiųjų šalių piliečių ir vietos bendruomenės santykius; tobulinant integracijos, teisėtos migracijos srityje dirbančių specialistų kompetenciją ir kt.
- ✓ Užsieniečių integracijos centruose (Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje) teikiamos kompleksinės paslaugos.
- ✓ Gerintas informacijos prieinamumas ir plėtra migracijos ir integracijos informacinėje platformoje www.mipas.lt.
- ✓ Dvylikoje savivaldybių pradėti įgyvendinti 3 bendruomeninių iniciatyvų projektai.
- ✓ Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugija ir Vilniaus arkivyskupijos Caritas teikė trečiųjų šalių piliečiams informavimo, socialines, psichologines, teises, lietuvių kalbos mokymo, pilietinio ugdymo ir kt. paslaugas.

- ✓ Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras parengė mokytojų ir specialistų kompetencijų tobulinimo programą, parengė Lietuvių kalbos mokymo programą.
- ✓ Tęsimas Savivaldybių kompetencijų didinimo projektas, teikiant paslaugas trečiųjų šalių piliečiams, stiprinant integracijos paslaugų teikimą šešiose savivaldybėse.
- ✓ Organizuoti mokymai, skirti specialistų, dirbančių integracijos srityje, gebėjimams stiprinti.
- ✓ „International House Vilnius“ vykdė centralizuotą imigracinių ir integracinių paslaugų teikimą aukštą pridėtinę vertę šalies darbo rinkoje kuriantiems specialistams iš užsienio.

Lietuvoje **vis dar neįdiegta vientisa trečiųjų šalių piliečių integracijos sistema**– jaučiamas tarpinstitucinio bendradarbiavimo trūkumas, nėra efektyvios integracijos stebėsenos ir vertinimo sistemos, teikiamos paslaugos neatliepia visų Lietuvoje esančių trečiųjų šalių piliečių paslaugų poreikio, nepakankamai įsitraukusios savivaldybės, ribotos veikiančių NVO geografinės galimybės.

Siekiant paskatinti **savivaldybių įsitraukimą** į integracijos procesus ir jų palaikymą, būtina plėtoti projektus, kuriais siekiama stiprinti savivaldybių atsakomybę ir kompetencijas, integruojant trečiųjų šalių piliečius jų teritorijose. Lietuvoje nėra paplitę **glaudūs užsieniečių ir bendruomenių ryšiai, tam turi įtakos** potrauminės patirtys, kultūrinis uždaramas, ribotos finansinės galimybės dalyvauti socialinėje veikloje bei kt. ir pasireiškia užsieniečių izoliavimusi, atskirtimi nuo Lietuvos kultūrinio ir socialinio gyvenimo, menku atstovavimu socialinėse ir pilietinėse organizacijose. Siekiant mažinti atskirtį, pirmiausia būtinas aktyvesnis bendruomeninių organizacijų ir nevyriausybinių organizacijų įsitraukimas, negatyvių visuomenės ir darbdavių nuostatų mažinimas.

Užsieniečiai Lietuvoje susiduria su sunkumais gauti reikiamas **integracijos priemones** siekdami integruotis į darbo rinką, švietimo ir sveikatos apsaugos sistemas, visuomenę, šalies kultūrą. Savo ruožtu tai kelia riziką tapti prekybos žmonėmis aukomis, susidurti su šiuolaikine vergove, smurtu, skurdu, ekonomine priklausomybe. Įgyvendinant integracines priemones vis dar **nepakanka**: nemokamų lietuvių kalbos kursų, gyvenamosios vietos pasiūlos, tarpkultūrinio dialogo skatinimo iniciatyvų savivaldybėse, vertimo paslaugų (ypač sveikatos priežiūros ir socialines paslaugas teikiančiose įstaigose, Užimtumo tarnybos ir Migracijos departamento skyriuose), paslaugų, susijusių su psichinės sveikatos gerove.

Trečiųjų šalių piliečių nedarbą lemia: nepakankamas kalbos mokėjimas, žemesnės kvalifikacijos darbų pasiūla, sunkumai persikvalifikuojant, diplomų ir kvalifikacijų nepripažinimas, darbdavių nusistatymas ir stereotipai.

2021 m. dėl migracijos instrumentalizavimo žymiai padaugėjo trečiųjų šalių piliečių **nelydimų nepilnamečių** (2021 m. – 190, 2020 m. –3) ir šeimų su vaikais, todėl būtina orientuoti priėmimo sąlygas ir plėtoti vaikams skirtą veiklą registracijos ir priėmimo centruose.

Trečiųjų šalių piliečių vaikų ir jaunimo atskirtis: mokyklos neturi bazinės, trečiųjų šalių piliečių poreikius atitinkančios, infrastruktūros bei sistemos, leidžiančios profesionaliai įvertinti užsienyje įgytų vaiko žinių kokybę ir veiksmingai spręsti dėl kalbos barjero kylančias integracijos į švietimo sistemą problemas; trūksta bendros praktikos, išlyginamųjų klasių, dėmesio kalbos mokymuisi; mokytojams trūksta tarpkultūrinių kompetencijų.

Trečiųjų šalių piliečių moterų atskirtis: priklausomybė nuo sutuoktinio arba partnerio (tai riboja jų socialinę ir lingvistinę adaptaciją); sunkumai derinant šeimos gyvenimą ir integraciją į darbo rinką; religiniai, kultūriniai skirtumai; tradiciškai nedarba, sunkumai persikvalifikuoti ar įgyti profesinę kvalifikaciją; stereotipai dėl lyties ir etniškumo ir kt.

Pritraukiant, išlaikant ir integruojant talentus iš užsienio, tikslinga orientuotis į **vieno langelio principu** teikiamas įvairių sričių specialistų paslaugas **didžiuosiuose Lietuvos miestuose**, siekiant,

kad užsienio specialistai ir jų šeimų nariai galėtų gauti konsultacijas, atlikti esmines gyvenimo pradžia Lietuvoje būtinas procedūras (pvz., prisiregistruoti Valstybinėje mokesčių inspekcijoje prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, „Sodroje“, Valstybinėje ligonių kasoje, kt.) ir gauti įvairias integracijos paslaugas.

Užtikrinant integracijos proceso efektyvumą ir siekiant sėkmingai užsieniečius integruoti į Lietuvos visuomenės gyvenimą, rekomenduotina:

- ✓ Tobulinti integracijos modulį, kuriant bendrą integracijos sistemą.
- ✓ Didinti savivaldybių ir bendruomenių įsitraukimą į užsieniečių integracinės atskirties mažinimą.
- ✓ Plėtoti turimas ir diegti trūkstamas integracijos priemones.
- ✓ Gerinti centrų priėmimo sąlygas pažeidžiamiesiems asmenims, ypač nelydimiems nepilnamečiams.
- ✓ Ugdyti mokytojų tarpkultūrinę kompetenciją, kurti ir tobulinti užsieniečių vaikų mokymo programas ir standartizuoti vertinimo metodikas.
- ✓ Mažinti užsieniečių moterų atskirtį, skatinti jų užimtumą.
- ✓ Skatinti darbdavių ir darbo kolektyvų aktyvesnį įsitraukimą padedant integruoti užsieniečius.
- ✓ Skatinti vieno langelio principu teikiamas įvairių sričių specialistų konsultacijas ir paslaugas didžiuosiuose Lietuvos miestuose.

5. Kovos su neteisėta migracija sritis

2021 m. kovos su neteisėta migracija srityje reikšmingiausios buvo šios vykdytos priemonės:

- ✓ Atsižvelgiant į valstybėje dėl masinio užsieniečių antplūdžio susidariusią kritinę situaciją įgyvendintos priemonės siekiant sustiprinti Lietuvos Respublikos sienos su Baltarusijos Respublika apsaugą ir suvaldyti masinį užsieniečių antplūdį: kitų institucijų bei tarptautinės bendruomenės ir partnerių pasitelkimas, aktyvuotas ES civilinės saugos mechanizmas, Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūros („Frontex“) parama neteisėtos migracijos srityje ir kt.
- ✓ Nuolat tobulintos ir pritaikytos migrantų krizei suvaldyti teisinės priemonės.
- ✓ Prie valstybės sienos su Baltarusijos Respublika pažeidžiamiausiuose valstybės sienos ruožuose pradėtas fizinio barjero (spiralinės pjaunamosios vielos (koncertinos) ir segmentinės tvoros) įrengimas; tęsiamas sienos stebėjimo priemonių diegimas.
- ✓ Skatinant savanorišką grįžimą, pagalbą sutinkantiems savanoriškai grįžti trečiųjų šalių piliečiams pradėjo teikti VSAT.
- ✓ Organizuotos Irako Respublikos diplomatinės atstovybės darbuotojų identifikacinės misijos Lietuvoje.
- ✓ Vykdytas tarpinstitucinis bendradarbiavimas neteisėtos migracijos prevencijos ir užsieniečių kontrolės bei nelegalaus darbo ir neteisėto buvimo ar gyvenimo prevencijos ir kontrolės srityse.
- ✓ Į elektroninę erdvę perkelta daugiau paslaugų (su užsieniečių grąžinimu susiję sprendimai priimami ir kiti procedūriniai veiksmai atliekami per MIGRIS).
- ✓ Pagerintos sulaikytų asmenų apgyvendinimo sąlygos Užsieniečių registracijos centre Pabradėje (suremontuotas bendrabutis, sutvarkyta aplinka), skirta papildomai lėšų

paslaugoms sulaikytiems asmenims teikti (psichosocialinėms konsultacijoms, laisvalaikio užimtumui).

- ✓ Gražinamiems asmenims teiktos reikalingos paslaugos (teisinės konsultacijos, vertimo paslaugos), organizuojamas priverstinis gražinimas ir kt.

2021 m. Lietuva kartu su kaimyninėmis šalimis susidūrė su beprecedenčiais Baltarusijos Respublikos režimo suplanuotais ir organizuotais įvykiais, nulėmusiais **drastišką neteisėtos migracijos srautų padidėjimą iš Baltarusijos Respublikos**. 2021 m. buvo sulaikyti 4 339 asmenys, neteisėtai kirtę Lietuvos saugomą ES išorės sieną iš Baltarusijos Respublikos – daugiau kaip 60 kartų daugiau nei 2020 m. Dėl tokios situacijos iškilo papildomų iššūkių ne tik ES išorės sienų saugumui, bet ir vidaus saugumui bei prieglobsčio sistemos veikimui.

Masinis užsieniečių antplūdis įpareigojo imtis priemonių, kurios padėtų suvaldyti migracijos krizę, užtikrinti nacionalinį saugumą, ES išorės sienų apsaugą, spręsti neteisėtai sieną kirtusių migrantų, tapusių režimo naudojamu instrumentu, padėtį: dėl masinio užsieniečių antplūdžio Vyriausybė 2021 m. liepos 2 d. paskelbė valstybės lygio ekstremaliąją situaciją, Seimas 2021 m. lapkričio 9 d. įvedė nepaprastąją padėtį.

Siekiant sustiprinti Lietuvos Respublikos sienos su Baltarusijos Respublika apsaugą ir suvaldyti masinį užsieniečių antplūdį ir įvertinus tai, kad neteisėta migracija yra kompleksinė problema, buvo imtasi priemonių, apimančių šias įvairias sritis: kitų institucijų ir tarptautinės bendruomenės bei partnerių pasitelkimas, teisinio reglamentavimo, susijusio su prieglobsčio procedūra, pakeitimas, priemonių, susijusių su fiziniu barjeru prie sienos su Baltarusijos Respublika, įgyvendinimas ir kt. Aktyvuotas ES civilinės saugos mechanizmas, užtikrinantis koordinuotą ES valstybių narių paramos gavimą, Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūros („Frontex“) parama neteisėtos migracijos srityje – šiomis ir kitomis priemonėmis buvo siekiama užkirsti kelią situacijos blogėjimui ir stabilizuoti padėtį. Pasienyje su Baltarusijos Respublika talkino 6 „Frontex“ nuolatinio korpuso pareigūnai, pagalbą suteikė 19 valstybių. Europos Komisija skyrė Lietuvai 37 mln. eurų neteisėtos migracijos krizei valdyti.

Padaugėjus neteisėtai valstybės sieną kirtusių užsieniečių ir Vyriausybei paskelbus valstybės lygio ekstremaliąją situaciją dėl masinio užsieniečių antplūdžio, 2021 m. liepos 13 d. buvo priimti UTPĮ pakeitimai. **Vienas iš pakeitimų buvo susijęs su judėjimo laisvės apribojimu**: esant dėl masinio užsieniečių antplūdžio paskelbtai ekstremaliajai situacijai, prieglobsčio prašytojai, pateikę prašymus suteikti prieglobstį netrukus po neteisėto Lietuvos Respublikos valstybės sienos kirtimo, laikinai apgyvendinami **nesuteikiant jiems teisės laisvai judėti Lietuvos Respublikos teritorijoje (pasienio procedūra)**. Ši nuostata įsigaliojo 2021 m. liepos 23 d.

Siekiant atremti Baltarusijos Respublikos režimo organizuotą hibridinę ataką, VRM per itin trumpą laiką išsprendė migrantų apgyvendinimo problemą ir pasienyje su Baltarusijos Respublika pradėjo taikyti pasiteisinusią **užsieniečių nukreipimo politiką**. Padėtis dėl neteisėtų migrantų srautų pradėjo stabilizuotis po priimto **valstybės lygio ekstremaliosios situacijos operacijų vadovo 2021 m. rugpjūčio 2 d. sprendimo Nr. 10V-20**, kurį vykdydami VSAT pareigūnai užtikrino, kad asmenys, bandantys neteisėtai kirsti ar neteisėtai kirtę valstybės sieną ne per nustatytas valstybės sienos kirtimo vietas bei siekiantys prieglobsčio, į šalies teritoriją nebūtų įleidžiami ir iš šalies teritorijos būtų nukreipiami į artimiausią veikiančią tarptautinį pasienio kontrolės punktą arba Lietuvos Respublikos diplomatinę atstovybę ar konsulinę įstaigą. Analogiškos nuostatos buvo numatytos ir Seimo nutarimuose „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“. Po minėto Valstybės lygio ekstremaliosios situacijos operacijų vadovo sprendimo įsigaliojimo **sulaikytų neteisėtų migrantų skaičius pradėjo**

mažėti, nors neteisėtos migracijos spaudimas iš Baltarusijos Respublikos išliko labai didelis (iki 2021 m. pabaigos buvo **neleisti 8 106** užsieniečiai).

Tęstas valstybės **sienos stebėjimo sistemų diegimas**: 2021 m. gruodžio mėnesį baigta diegti sienos stebėjimo sistema VSAT Vilniaus pasienio rinktinės G. Žagunio pasienio užkardos veikimo teritorijoje (111,78 km ilgio ruože). 2021 m. pabaigoje moderniomis sienos stebėjimo technologijomis buvo saugoma 70,5 proc. ES išorės sienos (Lietuvos dalies) (2020 m. pabaigoje – 61,2 proc.): 100 proc. jūros sienos (119,65 km); 100 proc. ES išorės sienos su Rusijos Federacija (275 km); 53,3 proc. ES išorės sienos su Baltarusijos Respublika (362 km).

2021 m. prie valstybės sienos su Baltarusijos Respublika pažeidžiamiausiuose valstybės sienos ruožuose buvo **pradėtas fizinio barjero (spiralinės pjaunamosios vielos (koncertinos) ir segmentinės tvoros) įrengimas** (projektas buvo paskelbtas ypatingos svarbos projektu). Iki 2021 m. pabaigos nutiesta 148 km koncertinos (37 proc. viso numatyto ilgio), įrengta ar atnaujinta 10 km segmentinės tvoros (2 proc. viso numatyto ilgio).

Migracijos krizė parodė, kad neteisėtos migracijos prevencija ir kontrolė, efektyvus neteisėtai esančių užsieniečių grąžinimas, bendradarbiavimas grąžinimo srityje, išlieka vienu iš pagrindinių migracijos valdymo elementų, todėl buvo priimti **Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymo pakeitimai dėl neteisėtai kirtusių Lietuvos valstybės sieną užsieniečių grąžinimo į kilmės šalį**, sutrumpinti procedūriniai terminai, nustatyta didesnės paramos (piniginės išmokos) savanoriškai grįžti užsieniečiams teikimo tvarka. 2021 m. liepos 23 d. įsigaliojus UTPĮ pakeitimui, **paramą užsieniečiams savanoriškai grįžti ir reintegruoti kilmės valstybėje gali teikti ir VSAT, ir Migracijos departamentas**.

Spręsdami užsieniečių grąžinimo klausimą, Vyriausybės atstovai **aktyviai ieškojo galimybių užmegzti ryšius su migrantų kilmės valstybių vyriausybėmis**, atsakingomis institucijomis bei diplomatinėmis įstaigomis. 2021 m. VSAT inicijavo keturias Irako Respublikos diplomatinėjų atstovybių atstovų identifikacines misijas Lietuvoje (jų metu išduoti 265 grąžimo dokumentai).

2021 m. į kilmės valstybes buvo grąžinti 342 užsieniečiai, dar 56 užsieniečiai išvyko iš Lietuvos su Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuro pagalba, 44 užsieniečiai VSAT pareigūnų buvo išsiųsti į kilmės šalį.

Nuo 2021 m. rugpjūčio 10 d. su užsieniečių grąžinimu susiję sprendimai priimami ir kiti **procedūriniai veiksmai atliekami per MIGRIS** – sudaryta galimybė užsieniečiams per MIGRIS pateikti prašymus leisti savanoriškai grįžti į užsienio valstybę, taip pat į elektroninę erdvę perkelta ir kitų paslaugų.

Siekiant spręsti jau ankstesniais metais praktikoje pastebėtas problemas dėl **lygtinai paleistų iš įkalinimo įstaigų užsieniečių, kuriems skiriama probacija** (tokie trečiųjų šalių piliečiai negali nei patys išvykti, nei būti išsiųsti, kol nėra atlikę bausmės), VRM parengė įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ nuostatų pakeitimo projektą (kaip Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso bei Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo lydimąjį projektą), kuriuo siūloma sudaryti galimybę, esant lygtinio paleidimo pagrindams, neskirti probacijos, bet grąžinti (išsiųsti) užsieniečių į kilmės valstybę, taikant draudimą tam tikrą laikotarpį atvykti į Lietuvos Respubliką. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija pateiktam problemos sprendimo būdai nepritarė, todėl teisinis reguliavimas dėl lygtinai paleistų iš įkalinimo įstaigų užsieniečių, kuriems skiriama probacija, teisinės padėties Lietuvos Respublikoje liko nepakitęs.

Efektyvinant kovos su neteisėta migracija priemones, rekomenduotina:

- ✓ Toliau stiprinti sienos apsaugą, įskaitant fizinių ir modernių priemonių diegimą, ir tokiu būdu mažinti neteisėtos migracijos keliamas grėsmes valstybės saugumui ir viešajai tvarkai.
- ✓ Ieškoti būdų ir galimybių grąžinti kuo daugiau Lietuvos Respublikos ir Baltarusijos Respublikos valstybės sieną neteisėtai kirtusių užsieniečių (toliau skatinti jų savanorišką grįžimą ir ieškoti priverstinio grąžinimo galimybių).
- ✓ Aktyviai naudotis „Frontex“ teikiama pagalba tiek organizuojant trečiųjų šalių identifikacines misijas Lietuvoje, tiek dalyvaujant „Frontex“ įgyvendinamame reintegracijos pagalbos trečiosiose šalyse projekte.
- ✓ Sprendžiant dėl neteisėtai Lietuvoje esančių užsieniečių apgyvendinimo koncepcijos ieškoti jų antrinio judėjimo užkardymo būdų.
- ✓ Ieškoti sprendimo dėl lygtinai paleistų iš įkalinimo įstaigų užsieniečių, kuriems skiriama probacija, teisinės padėties.
- ✓ Tęsti tarpinstitucinį bendradarbiavimą bendrai kontroliuojant neteisėtą migraciją.
- ✓ Įdiegti naujausią ES informacinių sistemų architektūrą, siekiant sudaryti sąlygas Lietuvos Respublikos institucijoms, atsakingoms už visuomenės saugumą, sienų apsaugą ir migracijos valdymą, vizų išdavimą ir prieglobstį, turėti prieigą prie ES informacinių sistemų ir gauti visą jų funkcijoms vykdyti reikalingą informaciją.

6. Tarptautinio bendradarbiavimo sritis

2021 m. tarptautinio bendradarbiavimo srityje reikšmingiausios buvo šios vykdytos priemonės:

- ✓ Pritraukus tarptautinės bendruomenės dėmesį bei politinę, diplomatinę, humanitarinę ir finansinę paramą, pavyko suvaldyti situaciją Lietuvos pasienyje su Baltarusijos Respublika.
- ✓ Pasirašytas readmisijos susitarimo protokolas su Armėnija.
- ✓ Suderintas readmisijos susitarimo protokolas su Serbija.
- ✓ Parengtas readmisijos susitarimo projektas su Tadžikistanu.
- ✓ Parengtas readmisijos susitarimo projektas su Uzbekistanu.
- ✓ Dalyvauta Prahos proceso strateginės grupės veikloje.
- ✓ VSAT pasirašė dvišalius bendradarbiavimo priemonių vystymo planus 2021–2022 m. su Sakartvelu, Moldova ir Ukraina.
- ✓ Vykdytas aktyvus bendradarbiavimas su Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro biuru, Tarptautine migracijos organizacija ir kitomis tarptautinėmis organizacijomis.
- ✓ Plėtoti susitarimai dėl vizų politikos.
- ✓ Plėtoti susitarimai su užsienio valstybėmis darbo, švietimo ir mokslo srityse, pasirašyti kvalifikacijų pripažinimo susitarimai su Belgija, Estija, Latvija, Liuksemburgu ir Nyderlandais.
- ✓ Ratifikuota Globali su aukščiau mokslu susijusių kvalifikacijų pripažinimo konvencija.
- ✓ Plėtotas bendradarbiavimas su Baltijos regiono šalimis.
- ✓ Teikta pagalba šalims, paveiktoms konfliktų, solidarizuotasi su migrantų krize paveiktomis valstybėmis.

Ypač dideliu geopolitiniu iššūkiu Lietuvai tapo Baltarusijos Respublikos sukeltos neteisėtos migracijos iš Vidurio Rytų ir kitų regionų srautai. **Prasidėjus Baltarusijos Respublikos režimo hibridinei atakai** (migracijos instrumentalizavimui) ir neteisėtos migracijos srautui, žymiai išaugo tarptautinių kontaktų, problemos matomumo didinimo ir sprendimų paieškos bei greito jų įgyvendinimo poreikis. Nors Baltarusijos Respublikos hibridinė ataka buvo atremta ir situacija stabilizavosi, išlieka tikimybė pakartotinoms provokacijoms pasienyje.

Tarpininkaujant Europos Komisijai, 2021 m. pradėtos Lietuvos ir Irako valdžios institucijų **derybos dėl priverstinio Irako piliečių**, neteisėtai atvykusių į Lietuvą dėl migracijos instrumentalizavimo, **grąžinimo**.

Faktiškai neveikia Baltarusijos Respublikos valstybinio pasienio komiteto **dvišalis bendradarbiavimas** su VSAT, todėl tapo neįmanomas neteisėtų migrantų perdavimas Baltarusijos Respublikos pasieniečiams.

Baltarusijos Respublikai pradėjus vykdyti migracijos instrumentalizavimą, buvo sustabdytos visos šioje valstybėje vykdytos Prahos proceso iniciatyvos, todėl teko koreguoti metinį veiksmų planą. Šiuo metu yra **suspenduota Rusijos Federacijos ir Baltarusijos Respublikos veikla Prahos procese**.

Užtikrinant tarptautinio bendradarbiavimo migracijos srityje prioritetų įgyvendinimą ir tarptautinių santykių plėtrą, rekomenduotina:

- ✓ Dalyvauti bendruose ES projektuose, prisidedant prie valstybių narių solidarumo įgyvendinimo nelegalios migracijos prevencijos ir prieglobsčio srityse, dalyvauti teikiant paramą ir pagalbą migracijos srautų paveiktoms šalims.
- ✓ Dalyvauti regioniniuose konsultaciniuose migracijos procesuose.
- ✓ Plėsti tarptautinius susitarimus su trečiosiomis šalimis dėl bendradarbiavimo švietimo srityje, kvalifikacijų, susijusių su aukštuoju mokslu, pripažinimo.
- ✓ Plėtoti dvišales ir daugiašales tarptautines sutartis vizų, darbo, turizmo ir kitose su užsieniečių atvykimu ir buvimu susijusiose srityse.
- ✓ Plėtoti bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis, aktualiomis įgyvendinant grąžinimus ir kitas Lietuvos migracijos politikos kryptis.